

Advies inzake huisvesting arbeidsmigranten

In april 2018 heeft het College van Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Brabant van de Provinciale Staten een bestuursopdracht ontvangen over het thema arbeidsmigratie. De Provinciale Staten vragen de belangrijkste knelpunten rondom arbeidsmigratie te beschrijven en daarbij de gewenste rol van de provincie te bepalen. In dit korte paper voorziet VNO-NCW Brabant Zeeland de Gedeputeerde Staten van advies over dit thema vanuit werkgeversperspectief. Wij gaan in op de belangrijkste knelpunten, oplossingsrichtingen en gewenste rol van de provincie. Dit paper is tot stand gekomen door intensief contact met onze leden, advies van onze commissie huisvesting arbeidsmigranten, gesprekken met individuele belanghebbende bedrijven en brancheverenigingen.

Het belang van arbeidsmigranten voor onze Brabantse economie

Het gaat goed met Brabant. De economie groeide in 2017 overal en in sommige regio's zelfs ver boven het landelijk gemiddelde¹. Deze groei wakkert bij het bedrijfsleven een enorme vraag naar personeel aan. Het aantal vacatures blijft stijgen, terwijl Nederland vergrijsd en de werkloosheid daalt. Bedrijven hebben werknemers nodig om te kunnen blijven 'draaien' en doen daarom steeds vaker een beroep op arbeidsmigranten uit onder meer Polen, Roemenië en andere Oost-Europese landen. Een groot aantal bedrijven - vooral in de (voedsel)industrie, bouw, logistiek en productie² - is sterk afhankelijk van deze buitenlandse werknemers, met name in de flexibele schil. Het aantal arbeidsmigranten is sinds 2004 landelijk bijna vervijfvoudigd³ en de verwachting is dat de omvang van deze groep werknemers de komende jaren nog verder toeneemt⁴.

Zonder bed geen werknemer

Werkgevers hebben arbeidsmigranten nodig, maar het huisvesten van deze groep (tijdelijke) werknemers wordt steeds lastiger. De verwachting van uitzendbureaus is dat we de komende jaren honderden, zo niet duizenden, 'bedden' voor arbeidsmigranten tekort komen. Hierdoor maken werkgevers zich zorgen over de komst van arbeidsmigranten in de toekomst. Als arbeidsmigranten hier niet meer willen of kunnen verblijven, krijgen bedrijven op korte termijn problemen met hun productie en omzet. Een tekort aan werknemers kan voor een bedrijf een reden zijn om zich in een ander landsdeel, of zelfs het buitenland, te vestigen. Dat zou voor het Brabantse vestigingsklimaat en de Brabantse economie in het algemeen een slechte ontwikkeling zijn.

Werkgevers willen goede organisatie realiseren

Werkgevers willen – samen met uitzendbureaus en huisvesters - hun verantwoordelijkheid nemen in de organisatie van huisvesting. Daarvoor zijn de juiste randvoorwaarden nodig vanuit de provincie en gemeenten. Het is voor het Brabantse vestigingsklimaat, arbeidsklimaat en de Brabantse economie van belang dat het aanbod huisvestingslocaties wordt afgestemd op de vraag van bedrijven naar arbeidskrachten. Hieronder beschrijven we de belangrijkste knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen vanuit werkgeversperspectief.

¹ Sterkste economische groei in regio Eindhoven en Almere, CBS (april 2018)

² Ook in andere sectoren – zoals de high tech industrie – is er vraag naar arbeidsmigranten, maar deze groep wordt door hun hoger opleidingsniveau 'kennisswerkers' of 'expats' genoemd. Dit advies heeft geen betrekking op deze groep arbeidsmigranten.

³ Bouwend aan een toekomst in Nederland, SCP (april 2018)

⁴ Huisvesting van arbeidsmigranten in de regio Hart van Brabant, Companen (maart 2017)

Knelpunten die worden ervaren door werkgevers:

- Er zijn te weinig bestaande huisvestingslocaties voor arbeidsmigranten en de ontwikkeling van nieuwe locaties - die zijn afgestemd op de vraag naar arbeidskrachten - gaat moeizaam. Gemeenten zijn vaak blij met de komst van een groot bedrijf, maar bieden vervolgens geen mogelijkheden voor de ontwikkeling van huisvesting. Een van de mogelijke oorzaken is het provinciale beleid dat nog geen concrete handvaten biedt voor een aanpak voor tijdelijke huisvesting (op bedrijventerreinen). Dit kan leiden tot een vertragend effect.
- De vraag van bedrijven naar arbeidsmigranten en het aanbod van huisvestingslocaties wordt regionaal niet goed op elkaar afgestemd, omdat gemeenten hierin nog niet voldoende met elkaar samenwerken. Daarbij komt dat gemeenten alléén vaak geen actie ondernemen, omdat die individuele gemeente dan alle consequenties moet dragen. Zo kan het voorkomen dat werknemers op anderhalf uur reisafstand verblijven van de locatie waar zij werkzaam zijn. Daarnaast werkt lokale schaarste 'huisjesmelkers' in de hand, met mogelijk uitbuiting van de arbeidsmigrant, ondeugdelijke huisvesting en overlast voor de omgeving tot gevolg.
- Veel bedrijven zijn afhankelijk van arbeidsmigranten in hun productie. Er is nog te weinig maatschappelijk en politiek besef dat arbeidsmigranten onmisbaar zijn geworden voor onze economie. Door onder andere vergrijzing hebben we arbeidsmigranten nodig om onze beroepsbevolking op peil te houden. Het negatieve beeld dat 'arbeidsmigranten banen inpikken' is meestal onjuist: het gaat vaak over zware, arbeidsintensieve functies die niet door Nederlanders worden ingevuld⁵. Daarnaast doen bedrijven (nu en in de toekomst) een beroep op mensen 'in de kaartenbakken', maar ook die groep kan volgens werkgevers niet volledig voorzien in de vraag naar arbeidskrachten.
- Het ontbreekt aan een Brabantse langetermijnvisie (5-10 jaar) over de toekomst van arbeidsmigranten in relatie tot andere ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, zoals vergrijzing, robotisering, digitalisering, globalisering, aansluiting van het onderwijs op het beroepenveld en veranderingen binnen het sociale stelsel. Zonder een visie kunnen overheden in de toekomst niet tijdig inspelen op dergelijke ontwikkelingen en blijft het lastig om de randvoorwaarden scheppen die bedrijven nodig hebben.

Op basis van de bovenstaande knelpunten zien wij de volgende oplossingsrichtingen:

- Om aan de arbeidsvraag van bedrijven te kunnen blijven voldoen, is het noodzakelijk dat er op korte termijn (< 6 maanden) flexibele huisvestingslocaties worden gerealiseerd voor arbeidsmigranten. Bedrijven willen dit – samen met uitzendbureaus en huisvesters – graag organiseren, maar hebben hiervoor de juiste randvoorwaarden nodig van overheden. We vragen de provincie daarom om duidelijkheid te scheppen over welke mogelijkheden gemeenten hebben om huisvestingslocaties op (of op niet al te lange afstand van) bedrijventerreinen in te richten, en we vragen gemeenten om de ontwikkeling van (tijdelijke) huisvestingslocaties toe te staan.

⁵ *Arbeidsmigranten van grote economische waarde voor Nederland*, ABU (juni 2018)

- We adviseren de provincie om meer regie te pakken op het huisvestingsvraagstuk. Een manier om dit te doen is door een taskforce in te richten onder leiding van Gedeputeerde Staten. Deze taskforce kan de vraag naar arbeidsmigranten en de beschikbare huisvestingslocaties monitoren, en op basis van deze informatie gemeenten gericht 'aanjagen' om locatieontwikkeling toe te staan. In de taskforce zouden werkgevers (via VNO-NCW Brabant Zeeland en brancheverenigingen), werknemers en gemeenten vertegenwoordigd moeten zijn.
- Wij adviseren gemeenten om concreet te kijken naar de planologische ruimte voor de realisatie van huisvestingslocaties, in samenwerking met het regionale bedrijfsleven en omliggende gemeenten. Huisvestingslocaties worden idealiter ontwikkeld waar de vraag naar arbeidsmigranten groot is, zoals in de buurt van grote bedrijven. Dat vraagt gemeenten verantwoordelijkheid te nemen: het aantrekken van bedrijven die werken met arbeidsmigranten betekent het bieden van randvoorwaarden voor de realisatie van huisvestingslocaties. Daarbij geldt uiteraard dat er geen hinder mag worden ondervonden door omliggende bedrijven en dat er sprake moet zijn van een redelijke spreiding van huisvestingslocaties binnen een gemeente.
- Wij vragen overheden om – bij de ontwikkeling van huisvestingslocaties – rekening te houden met de aard en de duur van het verblijf. Bij arbeidsmigranten die van plan zijn om hier kort te verblijven met als voornaamste doel om te werken (short-stay) is het wenselijk dat ze zo dicht mogelijk bij de werklocatie worden gehuisvest. Dat kan op grootschalige (tijdelijke) voorzieningen die flexibel op en af te schalen zijn, bijvoorbeeld bij of op bedrijventerreinen. Voor arbeidsmigranten die hier langer willen blijven en ook willen integreren, is dat niet wenselijk. Deze groep kan het beste worden opgenomen in de reguliere woningvoorraad in woonwijken.
- Voor werkgevers is de kwaliteit van huisvesting belangrijk. Als we willen dat arbeidsmigranten in Brabant willen komen werken en dus een bijdrage leveren aan onze economie, moeten ze zich welkom voelen. VNO-NCW Brabant Zeeland wil een goed voorzieningsniveau op huisvestingslocaties voor short-stay arbeidsmigranten stimuleren en waarborgen. De richtlijn van Stichting Normering Flexwonen - een normering waar huisvestingsvoorzieningen aan moeten voldoen als uitvloeisel van de Nationale verklaring tijdelijke huisvesting arbeidsmigranten – zou voor gemeenten, uitzendbureaus en bedrijven als minimaal uitgangspunt kunnen dienen om een degelijk niveau van huisvesting te garanderen.
- We vragen de overheden om samen met het bedrijfsleven na te denken over de manier waarop arbeidsmigranten zich op de lange termijn (5-10 jaar) verhouden tot de bredere ontwikkelingen in de Brabantse economie, zoals vergrijzing, robotisering, digitalisering, globalisering, aansluiting van het onderwijs op het beroepenveld en veranderingen binnen het sociale stelsel. Dit is nodig om in de toekomst tijdig in te spelen op ontwikkelingen en randvoorwaarden voor bedrijven te kunnen scheppen.

Bedrijven vragen ruimte voor organiseren oplossingen

Werkgevers willen hun verantwoordelijkheid nemen in de (organisatie van) huisvesting van arbeidsmigranten, maar zij lopen daarbij nog tegen veel barrières aan. VNO-NCW Brabant Zeeland roept Gedeputeerde Staten daarom op om regie te pakken en samen met gemeenten en het bedrijfsleven te werken aan concrete oplossingen voor het realiseren van extra huisvestingslocaties op korte termijn. Wij zetten ons netwerk graag in om, samen met provincie en gemeenten, uitdrukking te geven aan bovengenoemde oplossingsrichtingen, in het belang van onze Brabantse economie en ons vestigings- en arbeidsklimaat.

Contact en meer informatie

Bij vragen of meer informatie kunt u contact opnemen met mevrouw drs. A. Deelen, belangenbehartiger arbeidsmarkt bij VNO-NCW Brabant Zeeland, via E: deelen@vnoncwbrabantzeeland.nl of T: 06 24 35 91 80